

Els obrers catalans de la FHASA portarien la conflictivitat obrera per primer cop a les Valls.

Andorra i el Vaticà

La història del Coprincipat d'Andorra féu un gir determinant als anys trenta del segle XX. Mostra clara de la complexitat europea, el país dels Pirineus restaria de ple enmig dels canvis polítics ocorreguts a Espanya i Catalunya amb l'atenta mirada de França. Mentre un catalanisme expansiu no creava un discurs clar, Madrid i París es mostraven recelosos.

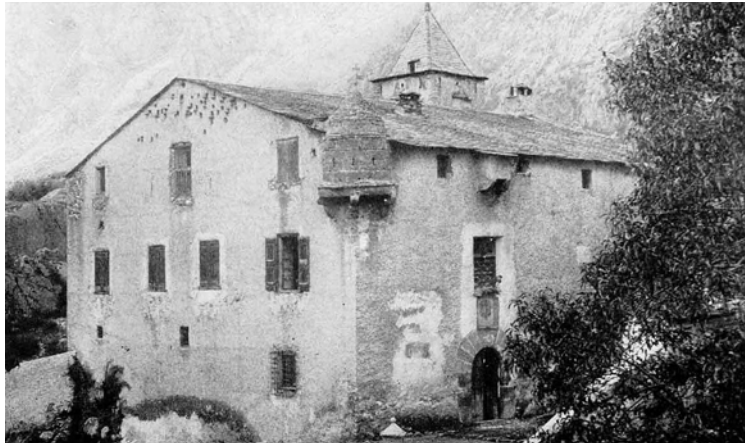
Reportatge de Arnau González

El passat dia 1 de juny de 2015 el corresponsal de *La Vanguardia* a Madrid, Enric Juliana, publicava un article titulat "El Vaticà obre una reflexió sobre el seu paper polític a Andorra". El text completava el titular amb un aclariment prou transcendent: "El papa Francesc voldria renunciar al coprincipat; la cúria demana prudència". Aquesta possibilitat de desaparició d'un dels dos coprínceps de l'Estat andorrà –l'altre és el president de la República francesa– portava Juliana a afirmar que en una hipotètica renúncia del bisbe de la Seu d'Urgell, "Andorra podria conformar-se amb un sol copríncep –el francès– o oferir la vacant al rei d'Espanya". I afegia a continuació: "Ningú no hauria de trobar estrany que també alçés la mà la Generalitat de Catalunya. Jordi Pujol ja va pensar en aquesta possibilitat als anys 80".

Com és prou conegut, o potser no tant, Andorra és un Estat independent que resulta del manteniment de l'acord signat a Lleida el 1278 amb l'arbitri del rei catalanoaragonès Pere II, entre el comte de Foix –i els seus successors en els drets fins a François Hollande– i el bisbe de la Seu d'Urgell, és a dir, el Vaticà –fins a l'actual pontífex i el copríncep Joan-Enric Vives–. De resultes d'aquesta divisió i equilibri, el poder polític andorrà s'ha mogut entre diverses aigües internacionals al llarg dels segles. No només l'Església catòlica hi ha jugat un paper important, sinó també l'administració espanyola que li ha donat suport com a contrapès a la influència francesa. De fet, l'existència mateixa del coprincipat, ara ja com a estructura política moderna a partir de l'aprovació de la seva primera Constitució el 1993, ha suscitat més d'un moment de dubtes sobre qui

havia d'exercir el càrrec de copríncep eclesiàstic català/espanyol. En aquest sentit, els dubtes actuals de Francesc I i les passades apetències pujolistes i/o espanyoles ja s'havien produït dècades enrere en un context radicalment diferent. Concretament durant la II República Espanyola i en el marc de dues noves realitats: el nou rol secundari de l'Església i la naixent autonomia catalana encapçalada per Francesc Macià des del 14 d'abril del 1931. Perquè cal tenir presents dos elements cabdals per entendre el moment. Per una banda, després de segles de coprincipat eclesiàstic suportat per la monarquia espanyola, el trencament que suposaria la proclamació de la II República posaria en dubte qualsevol forma de poder polític en mans de cap membre del clergat. I, evidentment, res més allunyat de la visió dels republicans espanyols d'esquerres que un bisbe cap →

Segell francès d'Andorra dels anys 30.
La Casa de la Vall, seu del Govern andorrà, en una postal de principis del segle XX.
Les eleccions del 1933 canviarien Andorra.

→ d'Estat. Per una altra banda, el catalanisme triomfant en aquells moments, Esquerra Republicana de Catalunya, compartia aquesta mirada cap al paper a desenvolupar per l'Església i, a més, hi afegia una clara connotació nacionalista. Andorra era i és l'únic territori de llengua catalana -l'única oficial- que gaudeix de plena sobirania política -llavors encara per concretar, avui amb seient a les Nacions Unides-. Aquesta realitat, que podria semblar suscitadora de grans atencions per part del nacionalisme/independentisme català i dels defensors d'un projecte polític i/o cultural tendent a l'estructuració d'uns hipotètics Països Catalans, mai ha vist com s'hi esmerçaven grans teoritzacions. Potser per la reduïda dimensió del país o per la seva activitat bancària, quasi bé ningú se l'ha mirat com a nucli a partir del qual bastir una comunitat cultural i política de llengua catalana. De fet, invertint el discurs, des del catalanisme de les primeries del segle XX algú advocà, com ho faria Jordi Pujol o actualment se li podria suposar a Artur Mas, per l'absorció d'Andorra per part d'una Catalunya... espanyola? La confusió era tan gran en aquest sentit, que l'historiador Ferran Soldevila escrivia contundent el 1930: "Incorporació d'Andorra a Catalunya? No, per l'amor de Déu! Si de cas, al contrari". I tot això en un context com el del 1931-1933, radicalment allunyat de l'actual, en el qual

el microestat pirinenc obtindria grans titulars de premsa. Es tractava, a vuit dècades de distància, d'un país absolutament pobres, amb una total dependència de l'agricultura, d'on gran part dels joves havien d'emigrar cap a Barcelona o França i sense els atractius econòmics, financers i turístics de l'actualitat. De fet, el desconeixement de la realitat de les valls era tan gran a la capital catalana, que molts dels comentaristes periodístics no tenien clara la seva configuració

ANDORRA, ERA I ÉS, L'ÚNIC TERRITORI DE LLENGUA CATALANA AMB SOBIRANIA

institucional i constantment feien servir el terme "República Andorrana".

Tanmateix, fos com fos, entre 1931 i 1934, Andorra seria objecte d'una sèrie d'esdeveniments que la situarien a les portades dels diaris de Barcelona, Madrid i París -i, en una mesura diferent, de la resta del món-. Des del Principat, els dos grans partits del catalanisme del moment, ERC i la Lliga Catalana, influïrien, o pretendrien fer-ho, sobre la vida política i social del país dels Pirineus. Per

una banda, i intentant entrar en un debat encara per obrir llavors al voltant de la identitat nacional dels andorrans, des de diferents entitats privades com l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana ja el 1930 s'organitzaria la donació d'una Biblioteca Catalana al Consell de les Valls per desvetllar la suposada catalanitat adormida dels andorrans sota el pes de la influència espanyola (castellana) i francesa en els àmbits educatius, culturals i de serveis. Al cap de pocs mesos, i responent a una petició del Consell de les Valls, la Generalitat de Catalunya acabada d'instaurar resolvia ajudar econòmicament el sistema escolar andorrà en pro d'organitzar-hi l'ensenyament en català. Segons aprovaria el Govern autònom català, aquella decisió es prenia "atès que la Generalitat estima que un dels deures més essencials que té és el d'estendre la seva acció cultural a totes les contrades afectes a la nostra parla [...]". Una intenció, marcadament fora de les competències de la nova institució i fracassada per qüestions diverses, que es repetiria respecte a la Catalunya Nord francesa i que s'englobaria en una inicial visió pancatalana en la terminologia del moment. Tanmateix, res no era innocent ni mancat de conseqüències. Mentre a Barcelona les dues grans forces catalanistes i els seus portaveus de premsa es posicionaven en contra -ERC- del Bisbe de la Seu d'Urgell, Justí Guitart, per la

del diari *ABC*, on es deia el 4 de febrer de 1932: “El Sr. Macià, presidente de la Generalidad Catalana, aspirando a ser personalmente príncipe consorte de Andorra, o queriendo incorporar al más o menos futuro estado catalán el fuero secular del los obispos de la Seo, intenta extender al libre territorio pirenaico su protección y su tutela [...]”.

Però tot era encara més complex. En primera instància, l'únic gran negoci que s'estava dilucidant a Andorra en aquells moments –al marge de projectes a l'estil de Mònaco en forma de casinos i de cases d'apostes no culminats–, l'aprofitament dels rius pirinencs per produir energia elèctrica en mans de la FHASA, estava condicionat per la presència de centenars d'obriers catalans en gran mesura afiliats a la CNT anarquista. En segon lloc, des dels cercles andorrans residents a Barcelona es potenciaria una sèrie de moviments de protesta i de demanades reformistes i democratitzadores que acabaria amb la convocatòria d'eleccions al Consell de la Vall i amb el que es coneixeria com la Revolució Andorrana del maig del 1933. Fenomen

L'ANY 1934 EL PRINCIPAT D'ANDORRA ENTRARIA A LA MODERNITAT

que derivaria en la desobediència d'una part dels joves andorrans a les autoritats del país, coprínceps inclosos, que acabaria provocant l'ocupació militar per un contingent de policies de la Gendarmerie francesa amb el coronel René Baulart al capdavant amb el beneplàcit de la Mitra d'Urgell. Episodi davant el qual, des de Barcelona es traduiria el xoc entre una ERC que defensava la democratització de les Valls i la substitució del bisbe i una Lliga defensora del feudalisme i que

tenia en el seu diputat Ferran Valls i Taberner que, alhora, ostentava el càrrec de president del Tribunal de Corts andorrà. Aquesta disputa, que arribaria a causar una crisi suposadament inventada per la premsa d'ERC dins de l'Església catalana i del Vaticà mateix, culminaria amb la creació de dos grups de suport a la independència i catalanitat andorrana des de territoris diversos. Per una banda, des de diferents cercles del catalanisme catòlic i conservador es faria públic el manifest del Comitè Català d'Amics d'Andorra amb noms com el diputats d'UDC Pau Romeva, el publicista Josep M. Batista i Roca o el poeta J.V. Foix; mentre que a l'altra banda dels Pirineus, a Prada de Conflent, es constituïa el Comitè de Defensa d'Andorra. Fos com fos, el debat al voltant dels afers andorrans prendria una categoria quasi d'afer internacional en què la nova Catalunya autònoma semblà assolir certes cotes de protagonisme. Precisament criticant aquesta traducció de les disputes pròpies en un escenari extern, vuitanta-anys abans que Juliana i en el mateix diari, el director de *La Vanguardia*, Agustí Calvet *Gaziel*, afirmava que a “Cataluña me parece que hemos tomado el caso con harta exageración. Unos lo han aprovechado para para desfogar, absurda y extemporáneamente, su anticlericalismo. Otros lo han enfocado con exasperación nacionalista netamente infantil [...]”. L'editorial de *Gaziel* publicat el 24 d'agost del 1933 i titulat “Un paraíso perdido” posava sobre la taula un episodi prou curiós dels anys 30: el trasllat de les disputes internes catalanes i espanyoles en els eixos dreta/esquerra, catolicisme/anticlericalisme, catalanisme/espanyolisme a un escenari aparentment verge i que, per a molts observadors estrangers, seria qualificat de paradís on la suposada felicitat i innocència d'una societat tradicional encara no s'havia perdut amb la modernitat. Precisament aquell seria el moment –amb nous episodis el 1934– en què Andorra entraria a la modernitat amb totes les seves complexitats i problemàtiques. ●

seva manca d'influència a Andorra i la permissivitat amb la influència francesa –“colonització” en dirien–; i a favor –la Lliga– defensant el model polític “medieval” andorrà i el paper del copríncep eclesiàstic... a Madrid i París, l'actuació de la Generalitat i els debats iniciats en el si del catalanisme provocarien suspícies i alarmes per la suposada ingerència i introducció del discurs nacionalista català en unes Valls en disputa estratègica per part dels dos Estats protectors. Al mateix temps, a més del component nacional/identitari, hi havia un altre element clau: el règim polític del país. Mentre França i Espanya eren democràcies parlamentàries, Andorra vivia en un sistema quasi feudal que derivava en una gestió pública absolutament allunyada dels Estats veïns i de la Catalunya autònoma. Aquesta realitat acabaria de complicar el puzzle andorrà dels trenta que veuria com la premsa d'esquerra insistia al llarg del 1932 en el necessari relleu del bisbe Guitart per part del president Macià o que portava el diputat a Corts Josep Grau Jassans a demanar al Govern espanyol el càrrec per a “l'Estat o bé per delegació la Generalitat, al que vetllí pels andorrans i ensems perquè la influència catalana a aquell país basada en la història i en la tradició no desapareguin. De no fer-ho així França aviat haurà avançat passos més dins de Catalunya”. Petició que generaria reaccions com les